

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин

О.В.Жуков

«28» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)

Другий (магістерський) рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.

Голова Моцак С.І., кандидат
педагогічних наук, доцент

Суми – 2025

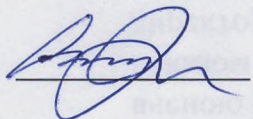
Розробник:

Снегірьов І.О., кандидат філософських наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Моцак С.І., к. пед. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форманавчання</i>
Загальна кількість: -кредитів – 6 - годин – 180	Галузь знань <u>01 Освіта/Педагогіка</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>014 Середня</u> <u>освіта</u> <u>(Історія)</u> (код і назва)	Нормативна
		<i>Рік підготовки:</i>
		2-й
		<i>Семестр</i>
		3-й
		<i>Лекції</i>
		18 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>
		40 год.
		<i>Самостійна робота</i>
		120 год.
		Форма підсумкового контролю: залік

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів з новітніми тенденціями в розвитку теоретико-методологічної думки світової історіографії, систематизувати отримані студентами в рамках бакалаврської програми знання з теоретико-методологічних проблем історичної науки, сприяти формуванню самостійного рефлексивного мислення.

Вивчення теорії та методології історії на сьогодні є важливий показник професійної підготовки студентів. Проблеми теорії та методології тісно пов'язана з проблемами історіографії та джерелознавства, загальною історією суспільства, з історією науки та вищої школи.

Завдання: опрацювати основну джерельну базу і літературу з даної дисципліни, проаналізувати новітні тенденції в розвитку теоретичної думки в світі, етапи еволюції теоретичного мислення, основні історичні теорії, фактори, що впливали на розвиток історичної науки, прослідкувати виникнення та розвиток основних форм наукових досліджень, інфраструктуру науки, її трансформацію та еволюцію, структуру методологічних проблем та їх еволюцію в системі наукових досліджень.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначених освітньо-професійною програмою наступних **компетентностей**:

а) інтегральної: ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі історії у процесі професійної діяльності та в процесі навчання, що передбачає знання відповідних теоретико-методичних основ, уміння застосовувати відповідні науково-методичні дослідження та адекватні методи з галузі історії, педагогіки, методики історії,; вирішувати професійні завдання, що характеризуються комплексністю, варіативністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в школі; планувати та здійснювати дослідження з елементами наукової новизни в галузі історії, середньої освіти, та впроваджувати інновації в освітній процес.

б) загальних:

ЗК-1. Здатність навчатися протягом усього життя в контексті неперервної фахової підготовки і соціального життя, вдосконалювати й розвивати власний інтелектуальний та загальнокультурний рівень.

ЗК-2. Здатність аналізувати та критично осмислювати інформацію: усвідомлювати на основі критичного аналізу основні світоглядні теорії та принципи у навчанні та професійній діяльності, соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми.

ЗК-3. Здатність до стратегічного планування, до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності на основі сформованих ціннісних орієнтирів; оцінювати ситуацію та/або завдання на основі всебічного аналізу з метою виявляти шляхи вирішення проблем / розв'язування завдань; ухвалювати оптимальні рішення; сприймати, аналізувати й реалізовувати інновації у професійній діяльності.

ЗК-4. Здатність до продуктивного міжособистісного спілкування на основі принципів гуманізації й довіри; до міжособистісної взаємодії, до ефективної співпраці в команді, комунікації з представниками інших професійних груп різного рівня, до толерантного сприймання різноманітних думок, ідей; мультикультурність.

ЗК-10. Здатність до системного творчого мислення, формування системного наукового світу

ЗК-11. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу даних з різних джерел, аналітико-синтетичної діяльності, встановлення та обґрунтування причинно-наслідкових зв'язків.

в) спеціальних (фахових):

ФК-1. Здатність використовувати та вдосконалювати власну систему знань та вмінь з історії, психології та педагогіки, методики навчання історії у професійній діяльності в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ФК-4. Здатність на основі критичного аналізу узагальнювати, систематизувати та структурувати навчальний матеріал з предмету із різноманітних джерел, усвідомлювати та відтворювати його грамотно, із врахуванням специфіки технологій електронного, мобільного й змішаного навчання.

ФК-5. Здатність вести дискусії про минуле в політичному та культурному контексті. Розробляти та реалізовувати проекти, включаючи власні дослідження, які дають

можливість переосмислювати наявні чи створювати нові знання.

ФК-8. Здатність обирати, вдосконалювати, створювати та застосовувати відповідне доцільне методичне і дидактичне забезпечення освітнього процесу; доцільно використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі навчання історії, у професійній діяльності в цілому в умовах впровадження концепції «Нова українська школа».

ФК-9. Здатність цілеспрямовано планувати, ефективно організовувати, контролювати, аналізувати, вдосконалювати власну навчально-методичну діяльність в процесі навчання історії; створювати власний педагогічний досвід, усвідомлювати систему професійних цінностей; здатність до створення творчого освітнього середовища у процесі навчання історії.

ФК-10. Здатність визначати актуальні наукові / науково-методичні проблеми, планувати, організовувати та здійснювати власні наукові дослідження в історичній галузі, методиці навчання історії у складі дослідницького колективу; до комунікації у процесі презентації результатів на наукових заходах.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна спирається на вивчення таких навчальних курсів, як «Філософія освіти», «Дискусійні питання всесвітньої історії». Знання, отримані в результаті вивчення курсу «Теорія та методологія історії» можуть бути використані під час підготовки кваліфікаційної роботи.

3. Результати навчання за дисципліною

Зміст підготовки здобувачів вищої освіти сформульований у термінах **практичних результатів навчання:**

ПК-2. Предметно-методична компетентність як здатність: моделювати зміст навчання історії відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання історії, методики та технології виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне та творче мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати в учнів ціннісні ставлення.

ПК-9. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності; здатність до навчання впродовж життя: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо), дотримуючись принципів професійної етики.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль		Модульний контроль 1	Модульний контроль 2	Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2				
30	30	10	10	20	100

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання магістрантами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування

навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень магістрантів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **60 балів:** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей, презентація їх результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **20 балів:** модульний (проміжний) контроль як результат опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань;

Результат підсумкового контролю (залік) оцінюється максимум

у **20 балів**

Разом – **100 балів.**

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і дипломатичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
3	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує дипломатичні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах з дипломатичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
2	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує дипломатичні події та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників з «Історії світової дипломатії».
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента для підсумкового контролю з дисципліни (залік)

Бали	Рівень	Оцінка	Критерії оцінювання
18–20	A	Відмінно	Оцінка виставляється за правильну, ґрунтовну та повну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, творче висвітлення проблем
15–17	B	Добре	Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем
10–14	C		Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, наведення з певною допомогою викладача адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем
6–9	D	Задовільно	Оцінка виставляється за в основному правильну відповідь, яка проте відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу
1–5	E		Оцінка виставляється за правильну в основному відповідь, яка містить певні негрубі помилки, відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу
0	FX	Незадовільно	Оцінка виставляється за неправильну, неповну відповідь, відсутність міцних знань з питань курсу

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universitytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Модерна історія країн Європи та Америки» можуть бути:

- *усний контроль*. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- *письмовий контроль*. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- *тестовий контроль*. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- *підготовка доповідей, есе, презентацій*. Цей вид контролю передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

6. Питання для підсумкового контролю

1. Види пізнавальної діяльності людини.
2. Наука та наукова діяльність: характерні риси.
3. Структура наукової діяльності та її компоненти.
4. Основні категорії розвитку наукового знання (істина, помилка, критика, монополізація та догматизація знання, теоретизація знання, математизація наукового знання).
5. Поняття про соціальний інститут. Наука як соціальний інститут.
6. Багаторівневий підхід до вивчення соціальної природи науки (“зовнішні” фактори; “внутрішня соціальність” науки; “соціокогнітивний” підхід).
7. Теорії наукових революцій.
8. Наукове співтовариство (рівні та види).
9. Логіко-аксіологічні проблеми історичного пізнання.
10. Поняття про когнітивну інституалізацію науки.
11. Методи історичного дослідження. Класифікація методів.
12. Епістемологічні проблеми історії. Проблеми пізнання історії.
13. Проблема суб'єкта в історичному пізнанні.
14. Поняття про етос науки. Етос історичної науки.
15. Поняття про наукову критику. Основні вимоги конструктивно-критичного підходу. Критика історичного джерела.
16. Проблема амбівалентності вченого: норми та контрнорми. Фактори деформації наукового співтовариства. Політизація і ідеологізація історичної науки.
17. Наука як система з рефлексією. Основні форми історичної рефлексії. Поняття прорефлексивні дисципліни та дисциплінарні традиції.
18. Структура та фактори розвитку науки. Проблема факторів розвитку науки: основні історико-наукові концепції.
19. Сучасний образ науки: загальна характеристика. “Велика наука”.
20. Методологічні пошуки в зарубіжній історіографії в ХХ ст.: основні тенденції.

21. Формування ведучих теоретико-методологічних напрямків історичної науки XIX –початок XX ст.
22. “Університетська наука”: характерні риси. Складання системи історичної освіти і професійної історичної науки в Україні в контексті європейської університетської традиції.
23. “Методологія історії”: зміст поняття в світлі різноманітних наукових традицій.
24. Структура, рівні та етапи пізнавальної діяльності історика. Специфіка історичного пізнання.
25. Загальні закономірності розвитку наукового знання.
26. Основні етапи в розвитку теоретико-методологічних основ історичної науки в європейській культурній традиції.
27. Спадкоємність в розвитку наукового знання: традиції та новації.
28. Диференціація та інтеграція наук. Процеси диференціації та інтеграції в історичній науці.
29. Емпіричний та теоретичний рівні пізнання в історії. Проблема історичного описання та історичного пояснення.
30. Проблемний та дисциплінарний образи науки. Поняття про учбову та наукову дисципліну. Історична наука як мегадисципліна.
31. Теорія як форма наукового знання. Рівні історичних теорій. Теорія “середнього рівня”.
32. Проблема факторів розвитку історичної науки.
33. Теоретико-методологічний апарат історичної науки. Поняття та категорії як форми вираження наукових знань.
34. Генезис наукового знання. Проблема виникнення науки: основні концепції в історико-науковій літературі.
35. Типологія теоретико-методологічної проблематики історичної науки.
36. Істина та помилки в науковому пізнанні.

7. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Сутність теорії історії та теоретичний рівень вивчення історії

Тема 1. Проблема визначення предмета, об'єкта, сутності, методології історії. Про поняття “теорія та методологія історії”. Джерела та історіографія курсу: історія вивчення проблематики як подвійність теоретичного рівня літератури.

Методологія історії в структурі історичного знання. Метод, методологія, методика. Дві сторони методології – історіософська й гносеологічна.

Етимологія та наукові традиції в інтерпретації змісту формули “методологія історії”. Поняття і категорії як форми наукових знань. Онтологічні категорії історії. Сутність дефініцій: «теорія», «методологія», «філософія історії», «історіософія», «онтологія», «гносеологія».

Взаємозв'язок методології історії з історіографією, джерелознавством, загальною історією, філософією та суміжними науками.

Тема 2. Місце історії в системі наук. Характеристики класичної, некласичної та постнекласичної науки. Проблема наукового статусу історії. Історична наука як політематичний тип наукової дисципліни.

Предмет історії як науки, її специфіка. Функції історичної науки. Історична свідомість. Історична пам'ять. Сучасні дискусії про предмет історії. Інтегральний характер предмета історії. Загальні закономірності та провідні тенденції історичного пізнання як особливої форми соціальної активності людини. Рівні та етапи пізнавальної діяльності історика. Структура емпіричного та теоретичного знання в історії. Теорія як вища форма наукового знання. Структура, компоненти, функції теорії. Історична теорія і категоріальний апарат історичної науки.

Тема 3. Основні концепції історичного розвитку. Історичний процес в теорії

історії. Хронологія дослідження проблеми, визначення історичного процесу та його форми. Концепції історичного розвитку: поступова трансформація ідей та образу історії.

Класифікація теорій історичного процесу. Спрямованість історичного процесу. Рух історії та її зміст у різних методологічних концепціях XVIII-XXI ст.: провіденціалізм, гегельянство, позитивізм, формаційна теорія, теорія зміни цивілізацій, християнський гуманізм, модернізм, постмодернізм.

Фаталізм та невідворотність подій. Історичні події, їхні результати та наслідки. Фінал історії як глобальний наслідок метаісторії.

Тема 4. Історичний час та простір. Поняття про час як базову конструкцію історії. Історіографія вивчення проблеми, найбільш впливові теоретичні дослідження: від початку наукового міркування про час до літератури доби пост- та постпостмодернізму.

Різновиди часу. Історичний час та історичний простір: специфічні ознаки. Циклічна та лінійна історія. Періодизація часу, часова та просторова локалізація історичних подій та явищ. Темпоральність, тривалість, безмежність та інші характеристики історичних часу та простору. Важливість правильного «розташування» складових явищ історії за допомогою часової структури.

Тема 5. Специфіка історичного знання. Критерії науковості: трансформація вимог до науки. Критерії верифікації наукового знання. Історія як інструмент політичної, династичної та дипломатичної боротьби. Поняття «історична політика», «війни пам'яті». Проблема науковості історичного знання. Соціальний та культурний контекст результату діяльності історика. Скепсис щодо історичної науки протягом низки масштабних криз наукового знання XX-XXI ст.

Принцип фальсифікаціонізму К. Поппера та його опоненти Т. Кун та І. Лакатос. Принцип додатковості по відношенню до теорій історичного процесу. Особливості історичного пізнання. Історична свідомість та пам'ять.

Тема 6. Об'єктивне і суб'єктивне в історичному пізнанні. Об'єктивність та суб'єктивність в науці. Історія як світоглядна наука. Визначення історичної істинності та об'єктивності. Постановка питання в історії: людський фактор. Соціальна природа знання та різні моделі знання, що відображають досвід соціальної групи або спільності. «Історія, яку творять», та «історія, яку пишуть» (за П. Рікером).

Постмодернізм та історична наука. Переоцінка сутності історичного пізнання (методологічна революція кінця XX ст.): емпіристський, суб'єктивістський та синтетичний етапи.

Змістовий модуль 2.

Методологія історичного дослідження: теоретичний та практичний виміри

Тема 7. Методи та методологія в історичній науці: загальна характеристика. Методологія як система засобів та прийомів роботи історика. Сучасний спектр можливостей науковця. Місце і роль методів в історичному пізнанні. Класифікації методів: принципи побудування. Методика історичного дослідження: характеристика та основні позиції.

Тема 8. Філософські методи в історичному дослідженні. Філософські методи пізнання: аналіз і синтез, індукція і дедукція, сходження від абстрактного до конкретного і т. д. Софістика, майєвтика, догматизм, емпіризм, раціоналізм в методології науки. Критичний та діалектичний методи. Філософські методи за функціональним призначенням (емпіричний, теоретичний, евристичний етапи дослідження). Значення філософських методів для історичної науки.

Тема 9. Використання логічних методів в роботі історика. Класифікація розумово-логічних методів: формалізація, аксіоматичний метод, аналогія, абстрагування, доведення, моделювання, порівняння, узагальнення. Логіка в історичному дослідженні. Застосування логічних методів в практичній роботі історика.

Використання загальнонаукових методів: класифікація і типологізація, ідеалізація, метод моделювання у науці. Специфіка застосування загальнонаукових методів в історичній науці.

Тема 10. Методологія історії в сучасному світі. Використання в історичній науці

методів інших дисциплін. Кількісні методи в історичному дослідженні. Метод кластерного аналізу. Кліометрія в історії. Рух за аналітичну міждисциплінарну історію. Міждисциплінарні методи. Переосмислення природи історичного пізнання. Усвідомлення

„інаковості” людини минулого як необхідна умова її розуміння. Історія в загальній системі пізнання: зміна парадигми. Трансформація уявлень про соціальну функцію історії. Суспільство, світ-системи та цивілізації: синтез парадигм і структура історії. Нова глобальна історія. Нові вимоги до опрацювання джерел.

8. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
		Л	П	Лаб	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовий модуль 1. Сутність теорії історії та теоретичний рівень вивчення історії					
Тема 1. Проблема визначення предмета, об'єкта, сутності, методології історії.	18	2	4		12
Тема 2. Місце історії в системі наук.	18		4		14
Тема 3. Основні концепції історичного розвитку.	18	2	4		12
Тема 4. Історичний час та простір.	18	2	4		12
Тема 5. Специфіка історичного знання.	18	2	4		12
Тема 6. Об'єктивне і суб'єктивне в історичному пізнанні.	18	2	4		12
Разом за змістовим модулем 1	108	10	24		72
Змістовий модуль 2. Методологія історичного дослідження: теоретичний та практичний виміри					
Тема 7. Методи та методологія в історичній науці: загальна характеристика.	18	2	4		12
Тема 8. Філософські методи в історичному дослідженні.	18	2	4		12
Тема 9. Використання логічних методів в роботі історика.	18	2	4		12
Тема 10. Методологія історії в сучасному світі.	18	2	4		12

Разом за змістовим модулем 2	72	8	16		48
Усього годин	180	18	40	2	120

9. Рекомендована література

Основна

1. Зашкільняк Л. Методологія від давнини до сучасності. Львів, 1999.
2. Зашкільняк Л.О. Вступ до методології історії. Львів, 1996.
3. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія. Львів, 2007.
4. Історіографічний словник. Харків, 2004.
5. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ, 2007.

Додаткова

1. Артюх В. О. Про історичні смисли слова «історіософія» // Конотопський краєзнавчий збірник. Конотоп, 2013. Вип. 1. С. 56-64.
2. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования: Учебное пособие. Киев, 2002.
3. Бездрабко В. В. Початки кліометричних досліджень документів у зарубіжній та українській історичній науці. *Історичні науки. Наукові праці*. 2009. Т. 100. Вип. 87. С. 130–134.
4. Блок М. Апология истории, или Ремесло историка. М.: Наука, 1986. 255 с.
5. Богдашина О. М. Джерелознавство історії України: теорія, методика, історія. Харків; Тарбут Лаам, 2005. С. 54–111.
6. Бойченко І.В. Філософія історії: Підручник. Київ, 2000.
7. Бондаренко Г. Історичне пізнання: питання теорії і практики. Луцьк, 1998.
8. Брило Ю. М. Філософські моделі історичного процесу та їх еволюція у постійнобіанській філософії історії // Гуманітарний вісник ЗДІА. Запоріжжя, 2013. Вип. 52. С. 157-164.
9. Вільчинський Ю. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності / Юрій Михайлович Вільчинський. Київ: Поліграфікнига, 2009. 360 с.
10. Ганжуров Ю. С. Кількісні методи в історичних дослідженнях: досвід і деякі питання методики. *Український історичний журнал*. 1994. №4. С. 30–40. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/journal_1994_4_30
11. Горобець В. М. Нова історична наука // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2010. Т. 7 : Мл – О. С. 430.
12. Грица Ю. Ю. Генеалогія історичної свідомості // Гуманітарний вісник ЗДІА. Запоріжжя, 2014. Вип. 56. С. 149-161.
13. Димитрова Л. М. Філософія історії в контексті сьогодення // Вісник НТУ України. Київ, 2007. Вип. 2. Ч. 2.
14. Добролюбський А.О., Мохненко С.С., Добролюбська Ю.А. Нариси історії “Нової історичної науки”. Підручник. Одеса-Херсон, 2001.
15. Дюпон-Мельниченко Ж.-Б., Адауров В. Французька історіографія XX століття. Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів. Львів, 2001.
16. Зашкільняк Л. Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2006-2007. Вип. 15. С. 855-862.
17. Зашкільняк Л. Методологія історії: від давнини до сучасності. Львів, Львівський національний університет імені І. Франка, 1999. 227 с.
18. Кислюк К. В. Історіософія в українській культурі: від концепту до концепції /

Костянтин Володимирович Кислюк. – Харків.: Видавництво ХДАК, 2008. 288 с.

19. Кірієнко А. О. Історичний час як теоретична проблема // Гуманітарний часопис. Харків, 2013. Вип. 2. С. 70-76.
20. Колеснік І.І. Українська історіографія (XVIII – початок XX століття). Київ, 2000.
21. Колінгвуд Р. Ідея історії / Робін Дж. Колінгвуд. Київ: Основи, 1999. 615 с.
22. Коломийцев В.Ф. Методология истории (От источника к исследованию). М., 2001.
23. Кравченко П. А., Мельник А. І. Концептуалізація філософії історії у некласичній методології (стаття перша) / Петро Анатолійович Кравченко, Анатолій Іванович Мельник // Філософські обрії. Полтава, 2015. Вип. 33. С. 48-70.
24. Лебедева Ю. О. Самодостатність української історичної науки у XIX ст. // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2014. Вип. 38. С. 316-321.
25. Ліщук-Торчинська Т. П. Основні сенси нової епістемології філософії історії в межах наративного підходу // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2010. Вип. 27. С. 54-59.
26. Малиновський М. О. Українська історіософія: стан і перспективи вивчення // Вісник ХДАК. Харків, 2014. Вип. 44.
27. Могильницкий Б. Г. Введение в методологию истории. М.: Высшая школа, 1989. 175 с.
28. Могильницкий Б.Г. История исторической мысли XX века. Томск, 2001-2003. Вип.1.
29. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.
30. Нові перспективи історіописання / За ред. П.Берка. Київ, 2004.
31. Ортега-и-Гассет Х. История как система // Вопросы философии. 1996. Вип. 6. С. 79-103.
32. Пержун В. Витоки й еволюція історичної свідомості: історико-соціологічний аспект // Релігія та Соціум: Часопис. Чернівці: Рута, 2010. Вип. №1 (3). С. 213-219.
33. Петров А. Е. Перевернутая история. Лженаучные модели прошлого // Новая и новейшая история. 2004. Вип. 3.
34. Підгаєцький В.В. Основи теорії та методології джерелознавства з історії України XX століття. Дніпропетровськ, 2001.
35. Пікашова Т.Д., Шашкова Л.О. Основи історії науки і техніки: Навч. посіб. Київ, 1997.
36. Попов М. В. Лекции по философии истории. СПб.: Издательство Политехнического университета, 2010. 236 с.
37. Ручка А.О., Танчер В.В. Курс історії теоретичної соціології. Київ, 1995.
38. Самылов О. В. Принцип историзма в историософских концепциях Ф. Гельдерлина и Ф. Шлегеля / Олег Валерьевич Самылов // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2012. С. 169-173.
39. Сандюк Л. О., Юшкевич Ю. С. Осягнення часу в екзистенціальному вимірі // Філософські дослідження: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. Луганськ, 2011. Вип. 14. С. 237-245.
40. Скворець В. О. Простір і час формування та функціонування життєустрою народу // Гуманітарний вісник ЗДІА. Запоріжжя, 2011. Вип. 44. С. 139-146.
41. Сумченко І. Особливості сприйняття простору та часу в традиційній культурі // Докса: Збірник наукових праць з філософії та філології. Одеса, 2010. Вип. 15. С. 303-312.
42. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Київ, 1996.
43. Сучасна політична філософія: Антологія. Київ, 1998.
44. Фаренік С. Логіка і методологія наукового дослідження. Київ, 2000.
45. Штанько В. И. Философия и методология науки. Харьков: ХНУРЭ, 2002. 292 с.
46. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени. / Карл Густав Юнг. М.: Издательская группа "Прогресс", "Универс", 1993. 336 с.

10. Додаток

Теми для рефератів:

1. Образ науки в контексті концепцій модерної епохи.
2. Образ науки в контексті концепцій постмодерної епохи.
3. Основні види пізнавальної діяльності людини. Наукове пізнання: характерні риси. Основні параметри наукового знання.
4. Структура наукової діяльності та її компоненти.
5. Наука як когнітивна система та її компоненти. Теорія та методологія в когнітивній системі історичної науки.
6. Наука як соціальний інститут. Когнітивна та соціальна інституціоналізація науки.
7. Соціальна природа науки. Роберт Мертон про етос науки.
8. Наукове співтовариство: рівні та види. Фактори деформації наукового співтовариства.
9. Наукова школа як вид співтовариства. Про поняття “наукова школа” в історіографії.
10. Наукові школи істориків в XIX-XXI ст. (Європа, Україна).
11. Генезис наукового знання. Проблема демаркації наукового знання в історіографії науки.
12. Моделі розвитку науки.
13. Поняття про наукову раціональність. Етапи наукової раціональності. Класична, некласична та постнекласична наука: характерні риси.
14. Проблема факторів розвитку науки в історіографії. Інтерналізм і екстерналізм. Перехід до комплексно-параметричного аналізу науки.
15. Проблема факторів розвитку історичної науки в історіографії. Поняття про “історіографічний процес”.
16. Диференціація та інтеграція наукового знання. Класифікації наук. Історична наука як мегадисципліна. Класифікація історичних дисциплін.
17. Наука як система з рефлексією. Поняття про рефлексивні дисципліни та дисциплінарні традиції історичної рефлексії.
18. “Методологія історії”: зміст поняття в контексті наукових традицій.
19. Типологія теоретико-методологічної проблематики в історичній науці та її еволюція. Поняття про теоретико-методологічні основи історичних концепцій.
20. Викладання теоретичних дисциплін історії в університетах Європи. Теорія та методологія історії в учбовому процесі в університетах України та Росії XIX – поч. XX ст.
21. Історія методології історії в СРСР. Теоретико-методологічні дослідження та інфраструктура методології історії в радянської історичної науці в 1960-1980-х рр.
22. Теоретико-методологічні дослідження та інфраструктура методології історії в сучасній Україні.
23. Еволюція епістемологічного ідеалу та оцінки пізнавальних можливостей історії.
24. Загальні принципи наукового пізнання та теоретичні аспекти пізнання в історії.
25. Етапи формування теоретичної історії.
26. Прагматична історія.
27. Критична історія.
28. Інтелектуально-генетична історія.
29. Соціологічна історія.
30. Основні напрямки розвитку теоретичної історії першої половини XX ст.
31. Теоретична історія другої половини XX ст.
32. Об’єкт і предмет пізнання історії.
33. Історик як суб’єкт пізнання.
34. Закон і закономірність в історії.
35. Особа та народ в історії.
36. Рівні пізнавальної діяльності історика.
37. Особливості теоретичного знання; Теорія як вища форма наукового знання.
38. Проблема об’єктивності історії.

39. Наукові категорії. Специфіка історичного категоріального апарату.
40. Етапи пізнавальної діяльності історика.
41. Методи історичного дослідження.
42. Класифікація наукових методів.
43. Класифікація історичних знань.
44. Проблема істинності в історії.
45. Аксиологічні аспекти історичних знань.
46. Історична свідомість суспільства.
47. Історія і політика; історія і ідеологія; соціальні функції історії.
48. Історія і мистецтво.
49. Історична свідомість та історична наука в ситуації постмодерна.
50. Проблема постмодернізму в історіографії.
51. Проблема кризи історичної науки в історіографії.
52. «Територія історії» в інтердисциплінарному контексті.
53. Сучасні проблеми історичного тексту. Історичний дискурс.
54. Методологические пошуки в історіографії в кінці XX – на початку XXI ст.: основні тенденції.
55. Нові тенденції в розвитку рефлексивних дисциплін.